

ПРОФЕСОР ЄВГЕН АФАНАСЬЄВ — ВИДАТНИЙ КЛІНІЦИСТ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ КИЄВА

У статті висвітлено діяльність відомого київського лікаря Євгена Івановича Афанасьєва.

Ключові слова: *Євген Іванович Афанасьєв, київський лікар.*

Євген Іванович Афанасьєв (1837–1897) — лікар-терапевт, доктор медицини (1869), екстраординарний (1888), ординарний (1892), понадштатний (до 1896 р.), заслужений ординарний (1896) професор терапії Імператорського університету Св. Володимира у Києві. Його вважали кращим лікарем Південно-Західного краю. Є.І. Афанасьєв народився в Орловській губернії в купецькій родині. Навчався у Санкт-Петербурзькій медико-хірургічній академії. Служив лікарем на Кавказі, у Чугуївському та Київському військових госпіталях. В останньому викладав у фельдшерській школі. Захистив дисертацію на тему «До фізіології мозкових ніжок» на ступінь доктора медицини у 1868 р. Є.І. Афанасьєву належить опис низки клінічних одиниць та важливих діагностичних симптомів. Він одним із перших вказав на специфічність поворотного тифу і сприяв його виокремленню в нозологічну одиницю; першим розподілив запальні процеси в нирках на гострі та хронічні. Є. Афанасьєв звернув увагу на діагностичну важливість розрізнення тонів у стегнових артеріях (на які звернув увагу Траубе) від двох шумів, описаних Дюрозье, при недостатності аортальних клапанів і першим у вітчизняній літературі подав власний опис спостережень цього феномена (1874). Є.І. Афанасьєв також розглянув питання появи тимпанічного перкуторного тону на грудній клітці при різних захворюваннях. З 1892 р. — завідувач кафедри спеціальної патології і терапії, згодом — понадштатний професор (до 1896 р.). Шлях до кафедри був довгим і складним, у зв'язку з протидією так званої німецької партії в університеті. Визначний громадський діяч, професор Є.І. Афанасьєв був багаторічним гласним Київської міської думи. Він — один з організаторів Київського товариства боротьби із заразними хворобами, голова комісії з опрацювання положення про Бактеріологічний інститут. Завдяки авторитету та наполегливості професора Є. Афанасьєва на кошти М.А. Терещенка було засновано безкоштов-

ну лікарню для чорноробів імені цесаревича Ніколая (нині — Національна дитяча спеціалізована лікарня «Охматдит»). Він також був головою комісії з її будівництва, зробив особистий внесок розміром у 5000 рублів до недоторканного фонду на утримання з відсотків одного ліжка. Ще один внесок — 1000 рублів — був, вочевидь, зроблений на будівництво бараків на 6 ліжок для жінок, хворих на легеневий туберкульоз.

Завдяки професору Є.І. Афанасьєву Київ отримав каналізацію (1894). Він очолював Київське акціонерне товариство каналізації (після його смерті воно заснувало премію імені Є. Афанасьєва за найкращу друковану працю з питань оздоровлення міст). Є.І. Афанасьєв особисто вніс близько 50 000 рублів із власних заощаджень на придбання акцій. Він розумів, що акціонерне товариство носило більшою мірою філантропічний характер і не виглядало вигідним для його учасників у фінансовому відношенні. Такий крок заохотив до придбання акцій багатьох київських домовласників, великі суми надали родини Терещенків (211 000 руб.) та Бродських (261 000 руб.). Справу, якій Євген Іванович присвятив 15 років життя, було врятовано. 21 грудня 1894 р. Київ став шостим каналізованим містом Російської імперії (після Одеси, Тифліса, Царського села, Гатчини і Ялти). Професор підтримував Київське товариство нічних лікарських чергувань, був одним із засновників безкоштовної амбулаторії Маріїнської громади сестер милосердя. Блискучий викладач, Є.І. Афанасьєв належав до демократичного крила професури Імператорського університету Св. Володимира у Києві. Був близьким до київської «Старої громади» (В.Б. Антонович, О.Я. Кониський, О.Ф. Кістяківський). Як особистий лікар генерал-губернатора О.Р. Дренгельна, попереджав своїх товаришів про можливі репресії проти «українофілів». Консультував П.П. Чубинського, Лесю Українку, родину О.Ф. Кістяківського та його самого, родину Терещенків.

шенків. Уже тяжко хворий (страждав на ураження нирок, подагру, напади стенокардії) Є.І. Афанасьєв часто, ігноруючи поради колег щодо відпочинку, допізна затримувався на засіданнях Київської міської думи, коли вирішувалися важливі для Києва питання. Після смерті Євгена Івановича в Імператорському університеті Св. Володимира у Києві була заснована іменна стипендія на пожертвувані ним 6000 рублів. І хоча науковий доробок професора Є.І. Афанасьєва порівняно невеликий за кількістю надрукованих праць, попри те, що він не створив власної школи, визначний історик української медицини В. Плющ поставив його ім'я в один ряд з видатними клініцистами В.Т. Покровським, Л.А. Маровським, В.П. Образцовим.

Похований професор Є.І. Афанасьєв у Видубицькому монастирі, де зберігся його надгробок поблизу Георгіївського собору.

PROFESSOR YEVHEN AFANASIEV IS AN EXCELLENT CLINICIST AND PUBLIC ACTOR OF KYIV

Dmytro Nazarenko

National Museum of Medicine of Ukraine

Summary: *The article covers the activities of the famous Kyiv doctor Yevhen Ivanovych Afanasiev.*

Key words: *Yevhen Ivanovych Afanasiev, Kyiv doctor.*

Адреса для листування:

Назаренко Дмитро Іванович
01030, м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 37
Національний музей медицини України
E-mail: abdank49@gmail.com

Отримано 02.08.2020